

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Соломія КУЛИК

*аспірантка Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

УТВОРЕННЯ МИТНОЇ ВАРТИ В ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ

Історія польської системи охорони кордону свідчила про те, що вона не була нав'язана заздалегідь сформульованим шаблоном, з часом адаптувалася до економічних і політичних умов держави. При організації охорони кордонів в економічному та митному відношенні не прийнято систему жодної з країн, оскільки жодна з них не була пристосована до економічної ситуації, в якій опинилася відроджена Друга Річ Посполита [1, s. 5].

Закінчення Першої світової війни заклало підвалини постанови Другої Речі Посполитої. Водночас це пов'язано з необхідністю вирішення багатьох внутрішніх проблем, у тому числі питань безпеки нових кордонів [2, s. 253]. З часу відновлення незалежності тривалий час не могло бути й мови про захист кордонів у мирному сенсі, адже на східному, південно-східному та західному кордонах діяв воєнний стан, охорона кордонів опинилася в руках військових. Однак потреба у створенні спеціальної варти для боротьби з контрабандою відбулася в 1918 р., коли польський уряд заснував відповідний орган. На підставі указу глави Другої Речі Посполитої від 18 грудня 1918 р. з метою запобігання незаконному вивезенню товарів, контролю за переміщенням продуктів, створено провіантську варту, що взяла на себе обов'язок захисту кордонів. Весною 1919 р. її підпорядковано Міністерству військових справ, а провіантську варту перейменовано у підрозділи прикордонних стрільців. Основна мета функціонування якої полягала в охороні державного кордону, питання боротьби з контрабандою відходили на другорядне місце [1, s. 4].

Зважаючи на зазначені обставини, Рада Міністрів у постанові від 10 березня 1920 р. доручила Міністерству фінансів розпочати підготовку митної варти. Оскільки в короткий час її неможливо було організувати, охоронні військові підрозділи змінили назву на митні батальйони прикордонної служби з контролем і охороною північного, західного та південного кордону Другої Речі Посполитої. На сеймових засіданнях в листопаді-грудні 1921 р. підтримано пропозицію Міністерства фінансів щодо створення цивільної митної варти на основі колишніх військових підрозділів. Тобто, організована на зазначених принципах 1921–1922 рр. митна варта остаточно закріпила за собою охорону північного, західного та південного кордонів [1, s. 4].

Зовсім по-іншому розвивалося питання охорони східного та північно-східного кордонів, що відповідало різним державним інтересам. Зважаючи на відсутність торгових взаємин з Росією та Литвою, через націоналізацію торгівлі й неприязне ставлення до Другої Речі Посполитої, «пасивний характер цих країн щодо промислової експансії», охорона східних кордонів в економічному та митному відношенні стали другорядним питанням. Для досягнення зазначених цілей необхідно було забезпечити кордони східного та північного кордонів за абсолютно різними принципами – спочатку для охорони кордонів створено митні батальйони, залучено державну поліцію, в жовтні 1924 р. – Корпус Охорони Прикордоння [1, s. 4].

На думку П. Козловського та Г. Осташа, процес об'єднання польських земель у межах Другої Речі Посполитої тривав понад три з половиною роки. Він символічно розпочався 11 листопада 1918 р. і завершився в липні 1922 р. з приєднанням Верхньої Сілезії до складу Польщі. Це був період кровопролитних воєн практично з усіма сусідами, з українцями,

Чехословаччиною, Литвою, Німеччиною, радянською Росією, суперечки з якою призвели до вирішальної битви на околицях Варшави у серпні 1920 р. [3, s. 99].

Натомість традиційно початки утворення митної варти пов'язують з впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, обумовлених контролем державних органів влади за шляхами сполучення, законним переміщенням громадян, товарів і вантажів тощо [4, s. 32–33].

27 квітня 1921 р. Міністерство фінансів розпорядилося створити податкові палати у Краківському, Львівському, Станіславівському та Тернопільському воєводствах на підставі статті 3, 14 і 15 закону від 31 липня 1919 р. про тимчасову організацію податкових органів та інспекцій [5, s. 1]. 4 січня 1922 р. Міністерство фінансів утворило податкові структури у Львові та Кракові у відповідності з зазначеними пунктами, що здійснювали нарахування мит і зборів на зазначених теренах [6, s. 2].

19 червня 1922 р. Міністерство фінансів ухвалило постанову про закриття фінансових інспекцій, що функціонували поза межами юридичної адреси в Малопольщі на підставі статей 4 і 15 закону від 31 липня 1919 р. про тимчасову організацію органів влади і фінансових відомств. З 1 липня поточного року в львівському окрузі податкові палати ліквідували в таких місцевостях: Солотвино, Козова, Динів, Бірча, Рожнятів, Медуниця, Янів, Пришник, Синева, Краковець, Соколів, Балігород, Лютовисько, Уланів, Яблунів, Дубецько, Нижанковичі, Глиняни, Лопатин, Комарно, Глогів, Буковисько, Гримайлів, Підволочиськ, Старасів, Микулинці, Гримайлів, Отинія, Бориня, Тлусте, Олесько, Куликів. З 1 серпня поточного року їх ліквідували в краківському окрузі: Бич, Бжостек, Чежковіце, Яворно, Ліски, Неполоміце, Тухів, Вішніч, Войніч, Забно [7, s. 2].

Отже, утворення митної варти свідчило про те, що вона формувалася після завершення Першої світової війни, доволі швидко адаптувалася до економічних і політичних умов відновленої Другої Речі Посполитої.

Список використаних джерел

1. Organizacja służby granicznej w niepodległej Polsce. *Czaty*. Warszawa, 10 lutego 1926. Nr. 5. 16 s.
2. Grobelski W. Formacje graniczne II Rzeczypospolitej. *Roczniki wydziału nauk prawnych i ekonomicznych kul*. Tom VIII–IX. Zeszyt 1. 2012–2013. S. 253–282.
3. Kozłowski P., Ostasz G. Wywiad graniczny na granicy z Czechosłowacją w latach 1918–1924 (założenia organizacyjne) / Wywiad i kontrwywiad II Rzeczypospolitej w walce o granicę wschodnią w latach 1918–1922. Warszawa, 2021. 343 s.
4. Szczepański K. Ochrona granicy wschodniej w latach 1918–1924. Transformacje struktur formacji granicznych po odzyskaniu niepodległości. *Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska*. 2005. 18. S. 32–44.
5. Rozporządzenie Ministra Skarbu. *Gazeta Lwowska*. 2 czerwca 1921. 8 s.
6. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SKARBU z dnia 4 stycznia 1922 r. o utworzeniu kas skarbowych na onuzarze izb skarbc wych we Lwowie i Krakowie. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu*. Warszawa, 10 lutego 1922. Nr. 4. 24 s.
7. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SKARBU z dnia 19 czerwca 1922 r. o zwinięciu kas skarbowych, istniejących poza siedzibą inspektoratów skarbowychL w Małopolsce. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu*. Warszawa, 25 lipca 1922. Nr. 18. 48 s.